

پاسخ تشریحی سوالات علوم و فنون ادبی کنکور تیرماه ۱۴۰۲ - فرهاد علی‌نژاد

بخش تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

سؤال ۲۱) پاسخ: گزینه «۲»

عبارت این گزینه از مقدمه «شاهنامه ابومنصوری» ذکر شده است که از متون سبک دوره سامانی است. این متن در کتاب درسی ذکر شده است. ضمناً از نشانه‌هایی چون کاربرد واژگان کهن مانند «شارستان» در معنای «شهر» و «گرد کردن» در معنای «جمع کردن» می‌توان به سبک این نوشته پی برد. توضیحات مقابل عبارات در دیگر گزینه‌ها همگی درست هستند. تمامی این متن‌ها در کتاب درسی ذکر شده‌اند.

ویژگی‌های سبکی متن‌های دیگر گزینه‌ها عبارتند از:

گزینه «۱»: «طیره‌شدن» به معنای «خجالت، شرمندگی / خشم و غضب» کلمه‌ای عربی است که نشان می‌دهد متن مربوط به سبکی است که لغات عربی کاربرد بیشتری یافته‌اند، از جمله سبک دوره غزنوی و سلجوقی.

گزینه «۳»: تکرار «روا باشد» و کاربرد شکل کهن «پارسی» برای کلمه «فارسی» از ویژگی‌های سبک دوره سامانی است.

گزینه «۴»: کاربرد شکل کهن فعل ماضی استمراری (گفتندی) و واژگانی مانند «بر رسته» از ویژگی‌های سبک دوره سامانی‌اند.

(علوم و فنون ادبی (۱)، سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات، صفحه‌های ۴۴، ۴۵ و ۶۴ تا ۶۶)

سؤال ۲۲) پاسخ: گزینه «۱»

در ویژگی‌های زبانی شعر عطار در درس اول کتاب درسی به موارد زیر اشاره شده است که در اشعار گزینه‌ها هم دیده می‌شوند:

- ترکیب‌سازی: مانند «روبه‌بازی» و «حیله‌سازی»
- وجود واژگان کهن
- کاربرد شبکه معنایی
- کاربرد تاریخی دستور و...

در همین درس ذیل ویژگی‌های زبانی متن کلیله و دمنه نیز موارد زیر دیده می‌شوند که مشابه این کاربردها در ابیات گزینه‌ها وجود دارد:

- جمع کلمه «موش» با نشانه «ان»
- جدانویسی نشانه منفی ساز فعل
- کاربرد «را» به معنی «برای» و...

در بیت گزینه ۱ کلمه‌های «روباه» و «خرگوش» در مصراع اول با نشانه جمع «ان» آمده‌اند. در مصراع دوم نیز «روبه‌بازی» دیده می‌شود که مثالی برای ترکیب‌سازی است. پس در این بیت از میان نشانه‌های زبانی مذکور دو ویژگی زبانی برجسته دیده می‌شوند.

نشانه‌های زبانی در ابیات سایر گزینه‌ها عبارتند از:

گزینه «۲»: «حیله‌ساز» در مصراع اول مثالی از ترکیب‌سازی است.

گزینه «۳»: «روبه‌بازی» در مصراع دوم این بیت هم مثالی از ترکیب‌سازی است.

گزینه «۴»: کاربرد شکل تاریخی فعل‌ها مانند «نینگارد»

توجه: طراحان کنکور به این نکته دقت نکرده‌اند که «کوتاه‌بودن جملات» و «ساختمان ساده واژگان» هم ذیل ویژگی‌های زبانی شعر عطار و متن کلیله و دمنه در کتاب درسی ذکر شده‌اند و اگر این دو ویژگی را هم «برجسته» محسوب کنیم، هیچ‌کدام از گزینه‌ها جواب سؤال نخواهند بود! طرح چنین سؤالاتی مباحث سبک‌شناسی را به سطح حفظی تقلیل می‌دهد و هیچ ربطی به توانایی واقعی دانش‌آموز در تشخیص ویژگی‌های سبکی شعر و نثر ندارد.

(علوم و فنون ادبی (۱)، سبک‌شناسی، صفحه‌های ۱۳ تا ۱۷)

سؤال ۲۳) پاسخ: گزینه «۲»

ناصر خسرو به خاطر پایبندی به اعتقادات خاص دینی از انتساب به دربارها پرهیز می‌کرد و از دربارها کناره می‌گرفت. بنابراین مورد «۳» در متن صورت سؤال غلط است.

شاعران دربار غزنویان، که در اواخر عهد سامانی تربیت یافته بودند، عبارتند از: عنصری، فرخی و منوچهری

بقیه متن کاملاً منطبق بر کتاب درسی است و هیچ نادرستی دیگری در آن دیده نمی‌شود.

(علوم و فنون ادبی (۱)، تاریخ ادبیات، صفحه‌های ۴۱، ۴۲ و ۸۲)

سؤال ۲۴) پاسخ: گزینه «۳»

در قرن‌های یازدهم و دوازدهم سبک هندی رواج داشت. ویژگی‌های زبانی این سبک در گزینه‌های ۱، ۲ و ۴ به درستی ذکر شده‌اند. عبارت گزینه ۳ از ویژگی‌های فکری شعر سبک هندی است، نه ویژگی زبانی این سبک.

(علوم و فنون ادبی (۲)، سبک‌شناسی، صفحه‌های ۸۰ تا ۸۳)

سؤال ۲۵) پاسخ: گزینه «۴»

عبارت‌های «ب»، «ه» کاملاً درست هستند.

تشریح موارد نادرست:

الف) مکتب وقوع در قرن دهم شکل گرفت، نه قرن نهم.

ج) در قرن دهم فضلی هند از تألیف کتاب و سرودن شعر به فارسی و بهادادن به فرهنگ ایرانی استقبال می‌کردند.

د) لقب «خداوندگار مضامین تازه شعری» مربوط به صائب تبریزی است.

(علوم و فنون ادبی (۲)، سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات، صفحه‌های ۵۸، ۵۹ و ۶۱)

سؤال ۲۶) پاسخ: گزینه «۲»

اولین نکته در پاسخ دادن به این سؤال این است که صورت سؤال «ترتیب» ویژگی‌ها را نخواست است، پس باید تنها به دنبال گزینه‌ای باشیم که لااقل یک ویژگی ادبی و یک ویژگی فکری شعر معاصر را ذکر کرده باشد.

در گزینه ۲ «صمیمانه و متواضعانه بودن لحن شاعر» ویژگی فکری و «گرایش به نماد» از ویژگی‌های ادبی شعر معاصر تا دوره انقلاب اسلامی است.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: ویژگی زبانی شعر معاصر – ویژگی فکری شعر معاصر

گزینه «۳»: ویژگی ادبی شعر معاصر – تفکر شاعر در شعر معاصر زمینی و دنیوی است و این مورد نامربوط است.

گزینه «۴»: ویژگی فکری شعر معاصر – ویژگی فکری شعر معاصر

(علوم و فنون ادبی (۳)، سبک‌شناسی، صفحه‌های ۹۶ و ۹۷)

سؤال ۲۷) پاسخ: گزینه «۱»

موارد نادرست عبارتند از:

الف) در دوره انقلاب تجربه‌های بدیع و کم‌سابقه‌ای در کنار دیگر مضامین اجتماعی و فلسفی مورد توجه نویسندگان قرار می‌گیرد.

ب) در داستان‌نویسی دهه شصت جایگاه نسل جوان کم‌رنگ‌تر است.

ج) «آینه‌های درد» نوشته هوشنگ گلشیری است. رمان اسماعیل فصیح در این دوره «زمستان ۶۲» نام دارد.

(علوم و فنون ادبی (۳)، سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات، صفحه ۷۸)

سؤال ۲۸) گزینه «۳»

- محمدرضا سرشار معروف به «رضا رهگذر» از نویسندگان مشهور معاصر است که در مجله‌های «رشد دانش‌آموز، قلمرو، سوره و پویا» فعالیت کرده است. (رد گزینه‌های ۱ و ۴)
- سید مهدی شجاعی در رشته ادبیات نمایشی تحصیل کرده است. (رد گزینه ۲)
- علی مؤذنی در حوزه‌های مذکور در این عبارت قلم زده است.
- موسوی گرمارودی از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است که در دوره انقلاب نیز جزو پیش‌کسوتان بود و در غزل و قصیده بیشتر طبع آزمایی کرده است، هرچند اشعار سپید او هم قابل توجه هستند.

(علوم و فنون ادبی (۳)، تاریخ ادبیات، صفحه‌های ۷۷، ۷۹ و ۸۰)

سؤال ۴۶) پاسخ: گزینه «۱»

بیت صورت سؤال در پی بیان این نکته است که فروتنی موجب ارزشمندی انسان می‌شود و با تمثیل قطره آبی که در صدف به مروارید بدل می‌شود این مفهوم را بیان کرده است. در بیت گزینه ۱ هم شاعر اعتبار سربلندی را در فروتن بودن می‌داند و در مصراع دوم بیت هم با مثال چشمه و فواره این مفهوم را توضیح می‌دهد.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۲»: شاعر با مثال شکستن و چندتکه شدن آینه «خودشکنی» را نفی می‌کند. (مفهوم مقابل بیت صورت سؤال)

گزینه «۳»: شاعر با مثال سرنگون شدن فواره در پی بیان نفی برخاستن و عزم چیزی کردن است.

گزینه «۴»: «به خاک افتادن» در مصراع دوم بیت کنایه از «کشته شدن» است، نه فروتنی. شاعر می‌گوید در عشق باید کشته شد تا به کمال رسید.

(علوم و فنون ادبی (۱)، مفهوم، صفحه ۱۹)

سؤال ۴۷) پاسخ: گزینه «۴»

همه ابیات این سؤال از قصیده‌ای سروده ملک‌الشعرای بهار انتخاب شده‌اند. در ابیات «الف و ب» باد صبا به خیاطی تشبیه شده است که بر اندام درختان و گیاهان در فصل بهار قبا و حله (لباس‌های زیبا) می‌دوزد. در بیت «د» نیز «دراعه» لباس دیگری است که شاعر می‌گوید در فصل بهار بر تن بید آویخته شده است.

تشریح ابیات دیگر:

بیت «ج»: این بیت هم در قصیده مذکور در توصیف بهار است، اما نکته اینجاست که اگر بیت قبلی آن در قصیده را نخوانیم ربط این بیت به فصل بهار معلوم نمی‌شود. بیت قبلی این است:

بسی ساخت بازیچه و پخش کرد به اطفال باغ از گل و از گیا

بنابراین «پیکر خوب‌چهر» و «لعبت خوش‌لقا» در بیت ج می‌توانند همان گل‌ها و شکوفه‌ها باشند که انگار باد صبا به دست گل و گیاهان داده است. اما با توجه به اینکه در صورت سؤال فقط همین بیت را داریم و بیت قبلی آن در قصیده نیامده است، نمی‌توان این بیت را قطعاً مربوط به توصیف بهار دانست. بیت «ه»: این بیت هم در همان قصیده آمده است و در توصیف ابر سیاهی است که می‌خواهد طوفانی به پا کند و شکوفه‌های درختان را تارومار کند.

(علوم و فنون ادبی (۱)، مفهوم، صفحه ۶۳)

سؤال ۴۸) پاسخ: گزینه «۱»

در بیت صورت سؤال حافظ به توانایی شاعری خود و زیبایی سخنش مفاخره می‌کند. در بیت گزینه ۱ نیز خاقانی می‌گوید گمان نمی‌کنم کسی بهتر از من بتواند این چنین سخنان زیبایی بگوید.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۲»: ابن‌یمین به مخاطبش می‌گوید سخن من اگرچه گهربار است، اما تو به سخنانم گوش نمی‌کنی.

گزینه «۳»: صائب می گوید اگر می خواهی محبوب زیبارویان و شکرلبان شوی اشعار مرا برایشان بخوان.
گزینه «۴»: ابن یمین به مخاطبش می گوید به سخنان من گوش کن تا گوشت پر از گوهر و جواهر شود.
(علوم و فنون ادبی (۲)، مفهوم، صفحه ۷۴)

سؤال ۴۹) پاسخ: گزینه «۴»

ابیات گزینه های ۱ تا ۳ همگی درباره این موضوع هستند که عفو و بخشش خداوند عظیم تر از بار گناه بندگان است و تمامی این ابیات به شیوه های مختلف به توصیف پرده پوشی خداوند می پردازند.
در بیت گزینه «۴» مخاطب شاعر معشوق اوست و درباره خداوند حرف نمی زند. شاعر به معشوقش می گوید من بی تو نفس می کشم و این کار بدی است (نباید بی تو نفس بکشم) و فقط خودت می توانی این گناه مرا ببخشی، من عذری برای این کارم ندارم.
(علوم و فنون ادبی (۱) و (۲) و (۳)، مفهوم، ترکیبی)

سؤال ۵۰) پاسخ: گزینه «۱»

بیت صورت سؤال از قصیده معروف «ایوان مداین» خاقانی انتخاب شده است. خاقانی در این بیت و در سراسر این قصیده می گوید جهان به پادشاهان و بزرگان وفا نکرده است و همگی آنها به باد فنا رفته اند و کاخ هایشان بر جای مانده است. اشاره بیت به فرمان خسرو پرویز مبنی بر انداختن نعمان بن منذر به زیر پای فیل و کشتن اوست.

در گزینه های ۲ و ۳ و ۴ نیز به ترتیب «بانگ جغدها و فاخته ها که از قصر سلاطین قدیم به گوش می رسد»، «سنگ زدن سپهر به جمشید به معنای مردن او» و «بر باد رفتن شوکت پادشاهانی مانند خسرو و جمشید و غیره» به همین مفهوم اشاره دارند.

بیت گزینه «۱» درمورد این است که زمانه و سرنوشت اتفاقات را طوری رقم می زند که مجنون بر خاک تربت لیلی حاضر خواهد شد و زلیخا آبروی یوسف را خواهد ریخت.

(علوم و فنون ادبی (۳)، مفهوم، صفحه ۳۵)